בחיפוש אחר אוצרות ביקורתית

בעקבות הביקורות שנשמעו לאחרונה על דוקומנטה 14 ועל הביאנלה של ונציה, נואה סימבליסט חוזר אל הספר/כתב העת*אוצרות ביקורתית* (*Curating Critique*) כדי לבדוק האם והיכן אוצרות וביקורת עשויות להיפגש כיום

סקירה מאת נואה סימבליסט דצמבר 6, 2017

, *Curating Critique* Marianne Eigenheer, Barnaby Drabble, Dorothee Richter (eds.),
, 2011*On-Curating 9*Frankfurt am Main: Revolver, 2007, reissued as

מהי ביקורת? מהי מטרתה וכיצד משתמשים בה, ובמיוחד ביחס לפרקטיקה אוצרותית? לדידם של הבקיאים בשיח התיאורטי והביקורתי הרווח בטקסטים אוצרותיים בשני העשורים האחרונים, העמדה הביקורתית היא ערך עליון. היא כל כך נפוצה עד שלעתים קרובות איש לא טורח לבחון אותה כלל. יש המוצאים נחמה בשיח זה, במילות הקוד שמסמנות השתייכות לקהילה בעלת רעיונות משותפים, בעוד עבור אחרים הביקורתיות מתאפיינת בקוצר ראייה מחניק שיש בו יותר רהב מפוליטיקה.

תוך כדי כתיבתו של מאמר זה הופיעו עוד ועוד מאמרים וסקירות על המהדורות האחרונות של דוקומנטה והביאנלה של ונציה, וברור למדי שהיחס בין פרקטיקה אוצרותית וביקורת הוא בעייתי ולא פתור. רבים תפשו את המצגים הפוליטיים של דוקומנטה 14 כריקניים ואפילו כמחזקים את אי-שוויון הכוחות בין גרמניה ליוון, זה שנגדו ביקשה התערוכה להתריס.

largepreview2.png

[1]כריכת הספר Critique Curating, Frankfurt am Main: Revolver, 2007
יצא מחדש כגליון 9 של כתב העת On-Curating, 2011

אוצרות ביקורתית [2] הוא אוסף של מאמרים שפורסם לראשונה בשנת 2007 ושנית בשנת 2011 כגיליון של כתב העת On-curating [2] , שהתמקד בנקודות המפגש בין אוצרות וביקורת. את הרעיון לגיליון, שערכהמריאן אייגנהר [3] הגו ,(Eigenheer) ברנבי דראבל [4] ו (Drabble)דורותֶה ריכטר [5] את בהקדמה מצטטים וריכטר דראבל .(Richter) הגדרתה [6] של אירית רוגוף [7] את מחדש לשקול" :הגיליון מטרות להגדרת פתיחה כנקודת הביקורת למהות (Rogoff)

התבנית", כלומר, להעריך מחדש את היחסים בין אמן, אוצר, תערוכה וקהל. בהסתמכם על לואיס אלתוסר (Althusser), הם שואלים כיצד יכולות תערוכות לכונן את הסובייקט הצופה. נקודה זו מעלה סוגיה נוספת, שמאמרים רבים ב*אוצרות ביקורתית*חגים סביבה: כיצד תערוכות מתמודדות עם הבעיות המובנות בחברה, ויותר מכך, עם אלו שמובנות במוסדות שבהם התערוכות מוצגות.

גישות מוסדיות, אירית רוגוף: על רצינות בעולם האמנות

דורותֶה ריכטר מצביעה על כך שהמוזיאונים והפרקטיקה האוצרותית הופיעו במקביל לאידיאלים המודרניסטיים לגבי המרחב הציבורי. לדוגמה, בעקבות המהפכה הצרפתית הפך ארמון הלובר (Louvre), ששירת את האצולה, למוזיאון עבור הציבור. שינוי זה של הנמען היווה ביקורת שהופנתה לא רק אל המערכת הפוליטית אלא גם אל ההקשר שבו אמנות נוצרה והוצגה. המצאת המוזיאון הייתה, למעשה, חשיבה מחדש על עצם המבנה בו נחווית האמנות. אך כפי שאנו יודעים היטב, הפצעתם של הדמוקרטיה והמוזיאון לא הייתה חפה ממנגנוני כוח. הקפיטליזם ומדינת הלאום באו חיש מהרה במקומה של האצולה. הסחרת האמנות והתמסדות המוזיאונים גררו אחריהן ביקורת של האמנים כלפי המבנים החדשים. לאורך המאה העשרים, ההיסטוריה של המוזיאונים, האוצרים שפעלו בהם והאמנים שיצרו עבודות לתערוכותיהם הובילו לסדרה של מחוות ביקורתיות, מהאוונגארד אל הניאו-אוונגארד ואל ה"ביקורת המוסדית". הדבר היחיד שהוכיח עמידות כמו זו של מערך הכוחות היה צורות שונות של ביקורת שצצו שוב ושוב כדי לאתגר אותו.

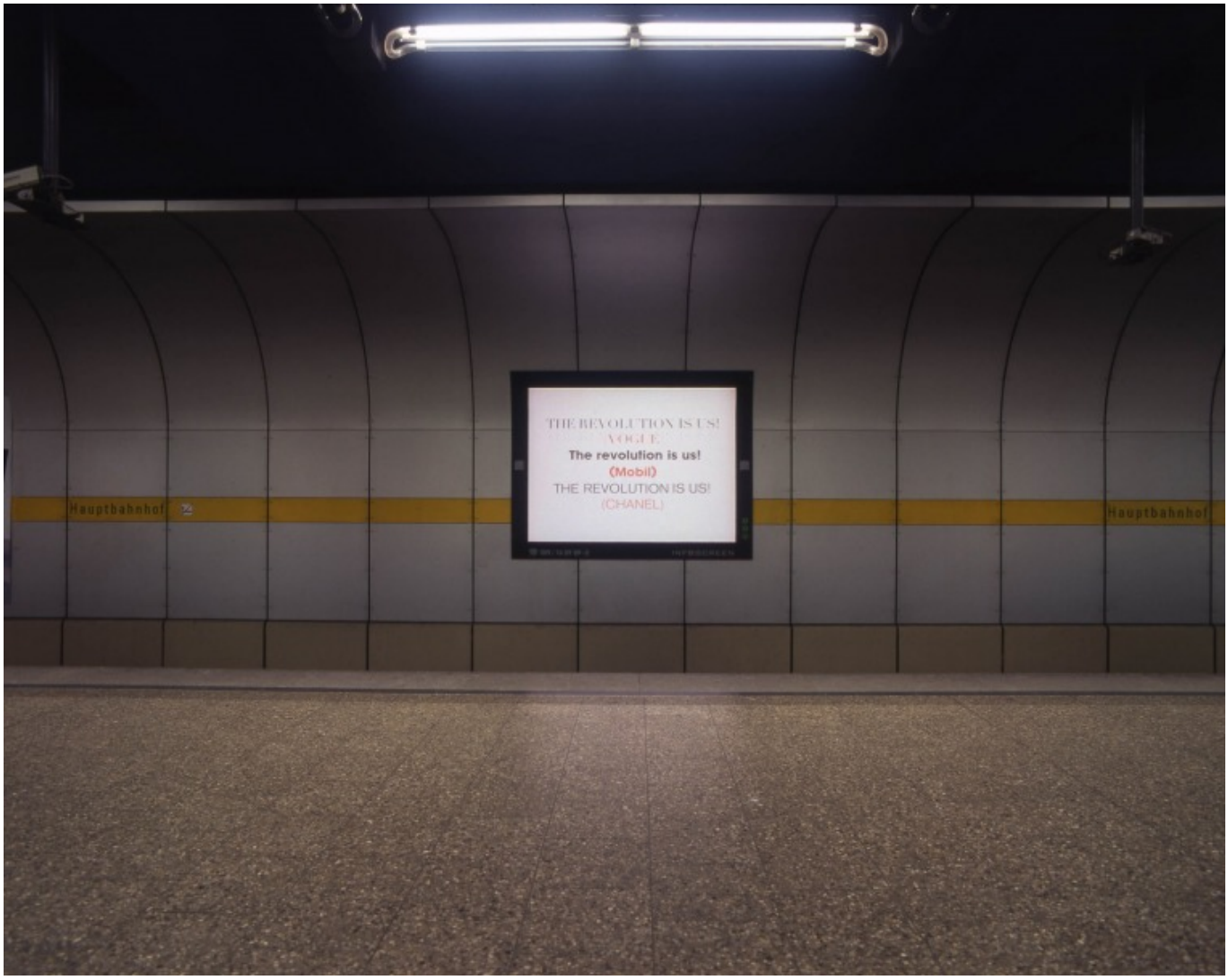
*אוצרות ביקורתית*נכתב בהקשר של המאה העשרים, בתקופה שבה אנדריאה פרייז'ר (Fraser), אחת מהאמניות הבולטות בתחום הביקורת המוסדית, הצהירה: "האחוזון העליון זה אני" (l'1%, c'est moi [8]). פרייז'ר מראה במאמר זה כיצד עבודות אמנות המכילות ביקורת כלפי הממסד עלולות להיות מנוכסות בקלות בידי הכוחות שאותם הן מבקרות. באופן דומה,מריה לינד [9] ל בראיון ,(Lind)*אוצרות ביקורתית*, מביעה חשש שתוכניות הפעולה הרדיקליות של מוסדות כמו המוזיאון המודרני בסטוקהולם (Moderna Museet [10]) או הקונסטבראין במינכן [11] שבהנהגתה, או אלה של אוצרים כמוצ'רלס אשה [12] זאת .לרדיקליות שמתנגדים וכלכליים פוליטיים כוחות של בסביבה להתקיים יכולות אינן ,(Esche) מכיוון שקיימים מבנים חזקים ממוסדות או אוצרים אלה, שהופכים פעולה רדיקלית לנורמלית בכך שהם מקהים את תער הביקורת. האוצרתאוטה מטה באוור [13] עם בראיון זה טיעון מעלה היא גם (Bauer) מריוס בביאס [14] .(Babias) באוור מציינת שפרקטיקה ביקורתית יכולה להיות מגוסת לצרכים אידיאולוגיים על ידי כל גוף, כולל הצבא הישראלי, לפי לניתוחו שלאיל ויצמן [15], שהראה כיצד נוצל השיח המרחבי העכשווי כדי לקדם את כיבוש פלסטין.

אנדריאה פרייז'ר, L'1%, c'est moi. מוזיאון ברצלונה לאמנות עכשווית MACBA

במאמרה המופיע בהמשך הכרך "כלכלות שקריות – עת להערכת מצב",רבקה גורדון נסביט [16] :שואלת (Nesbitt) "למה מָצוּנת הביקורת? האם מטרתה לגרום לשינוי או להעלות מודעות?" בשאלה זו היא מתייחסת לסוגיה מרכזית בפרקטיקה האוצרותית שעוסקת בביקורת פוליטית. היא מציינת שפרויקטים רבים של אמנים הקשורים ל"אסתטיקת יחסים" יצרו מצבים שייצגו תופעות חברתיות, אך לא התייחסו מעולם למערכת היחסים המתקיימת בין פרקטיקות אלו ובין שוק האמנות. היא מוסיפה שכדי לטפל בסוגיה מרכזית בייצוג של חברתיות, כמו אי-שוויון בהכנסה, צריך קודם כול להידרש לבעיות שבתוך עולם האמנות. היא מספרת שבסקוטלנד רוב המימון המוקצב לאמנות מגיע אל המוסדות ולא לידי האמנים, ומצטטת סטטיסטיקה שמראה שרוב האמנים אינם מסוגלים להתקיים מאמנותם. נסביט בוחנתתוכנית שאירגנה מריה לינד [17]במוזיאון קונסטבראין שבמינכן, שבחנה התארגנויות עצמיות של קבוצות אמנים כאמצעי ליצירת שינוי בעניין אי-השוויון בהכנסה הטיפוסי לכלכלת עולם האמנות.

בעוד לפנינו קבוצה מכובדת של כותבים שכרוכים יחדיו בכרך מעורר עניין, ב*אוצרות ביקורתית* חסר ניתוח רציני של דוגמאות מפרויקטים של אמנים שמתמודדים עם סוגיית החתירה לשינוי ופועלים מעבר לייצוג של חולאים חברתיים כדי להעלות את המודעות לסוגיות חברתיות.*שיווק ויראלי* [18] של קרי יאנג [19] ו מינכן בקונסטבראין (Young)*לו היית חי כאן* [20] של מרתה רוסלר (Rosler) בקרן דיה (DIA) אמנם הוזכרו שם, אך נעדרו דוגמאות שלדעתי מראות מעבר מהותי יותר מייצוג אל הממשי, כמו*פרויקט תאגיד החיים הטובים*).[21] Mejor Vida Corp [21]) שלמינרבה קוובס [21] אשר ,(Cuevas) מספק מוצרים ושירותים ללא תשלום. וכן יש לציין את*Project Row Houses*[22]של ריק לואו (Lowe) שמספק ומארגן שירותי דיור, חינוך וקהילה חינמיים או מסובסדים. בחינה נרחבת יותר של פרויקטים מעין אלה הייתה יכולה לבסס את הדיון בשאלת ההבדל בין העלאת מודעות לבין יצירת שינוי.

[23] The+Revolution+is+Us+-+Carey+Young.jpg

[24]קרי יאנג, המהפכה היא אנחנו!, 2004
אנימציה דיגיטלית בלופ

© קרי יאנג. באדיבות גלריה פולה קופר, ניו יורק

בעיה נוספת ב*אוצרות ביקורתית* היא היעדר ניסיון רציני להגדיר מהי ביקורת. במאמר "the Sounding – Thinking-Merz מנסה Documenta Process Between Critique and Spectacle," סראט מהרג'ו [25] ביקורת להגדיר (Maharaj) ביחס למופע הראווה (spectacle). הוא מגדיר מופע ראווה כהתנסות חסרת-דעת של החושים, בעוד ביקורת היא ניתוח דיסקורסיבי קפדני. במאמרו "The Curatorial Function – Organizing the position/Ex" טוען אוליבר מארשט [26] אף אולם .פוליטי ציבורי מרחב להיות הופכת התערוכה כאשר האוצרותית הפרקטיקה אל חודרת שהביקורת (Marchat) לא אחת מההגדרות הללו עוסקת ביחס המשתמע שבין ביקורת לשיפוט.

במאמרה "מהי ביקורת [27]" (2001), ג'ודית באטלר (Butler) מצביעה על "הקבלה מעניינת בין מה שריימונד ויליאמס

שמישל מה ובין ,'ביקורתית עמדה' הכותרת תחת ,השונות בדרכיהם ,להשיג ביקשו (Adorno) אדורנו ותאודור (Williams) פוקו (Foucault) ניסה לראות במושג הביקורת"1 לפי ויליאמס, הביקורת אינה צריכה רק למצוא פגמים או לשפוט את האובייקט המבוקר, אלא דווקא להשהות את השיפוט ולהחליפו במערכת ערכים חדשה. אדורנו הולך צעד אחד הלאה באומרו שהסכנה במבקרים שהופכים ביקורת לצורה של שיפוט היא שהם מבדלים את עצמם ואינם מכירים ב"שותפותם לעבירה" באובייקט הביקורת עצמו. פוקו מפתח את הרעיון וטוען שביקורת אינה דבר אחד, אלא היא הטרונומית, כלומר, כפופה למנעד של הגדרות, כולל המסגרת שבתוכה היא פועלת. לדוגמה, ביקורת של מצב חברתי מסוים ממילא תהיה מוגדרת לא רק על ידי מושאה, אלא גם על ידי הסובייקט שמבצע את הביקורת ועל ידי המסגרת שבתוכה הביקורת באה לידי ביטוי. באטלר מתארת את תפישתו של פוקו את הביקורת כמתנגדת לציות לכל סמכות ממשלתית או דתית אך עדיין שואפת לטוהר מידות. להבנתה, הגדרה זו מתייחסת לביקורת ככזו החושפת סמכות בלתי לגיטימית. אך עם זאת, היא שואלת, כיצד יכולה הביקורת לאמץ מערך חדש של פרדיגמות לטוהר מידות בלי שתסתכן ביצירת הגמוניות כמו אלו שהיא מתנגדת להן?

סוגיות אלו מוצאות ביטוי בכמה מהביקורות על הדוקומנטה האחרונה, כגון אלו שנכתבו על ידי[ג'.ג'. צ'רלסוורת'](#) [28] (Charlesworth), [איליאנה פוקיאנקי](#) (Fokianaki) [29] [ויאניס וארופקיס](#) (Varoufakis), או [29] [סוזאן פון פלקנהאוזן](#) (von Falkenhausen). גרמניה שבין חלש/החזק יחסי את לבקר רצה ,(Szymczyk) יק'שימצ אדם ,התערוכה אוצר [30] ויוון באמצעות הסטת התערוכה מעיר אחת לאחרת, אך הוא הואשם בשעתוק של שיטות הדיכוי אותן ניסה לתקוף דרך ההסטה. כך נראה שהנושאים הנדונים ב*אוצרות ביקורתית*עדיין רלוונטיים אך זקוקים למאמץ קפדני יותר בהגדרת מושגיהם. לא יהיה זה תרגיל תאורטי בלבד אלא מהלך שיאיר את התצורות הממשיות של הביקורת בפרקטיקה האוצרותית.

Judith Butler, "What is Critique? An Essay o
[ler/en](#) [27]
(accesed 20.8.2017)

Source URL: http://tohumagazine.com/he/article/%D7%91%D7%97%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%A9-%D7%90%D7%97%D7%A8-%D7%90%D7%95%D7%A6%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%91%D7%99%D7%A7%D7%95%D7%A8%D7%AA%D7%99%D7%AA

Links
[1] https://tohumagazine.com/sites/default/files/largepreview2.png
[2] http://www.on-curating.org/issue-9.html#.WZlUKVEjE2w
[3] http://aadr.info/welcome-to-the-academic-advsiory-board-prof-marianne-eigenheer-eca-edinburgh-university/
[4] http://www.a-desk.org/spip/spip.php?article735
[5] http://www.curating.org/dorothee-richter/
[6] http://eipcp.net/transversal/0806/rogoff1/en
[7] http://www.gold.ac.uk/visual-cultures/i-rogoff/
[8] http://www.macba.cat/uploads/20160504/Andrea_Fraser_1_100_eng.pdf
[9] http://www.fondazioneratti.org/mat/mostre/XV.%20Curating%20the%20Most%20Beautiful%20Kunsthalle%20in%20the%20World/Information%20Sheet%20Maria%20Lind.pdf
[10] http://www.modernamuseet.se/stockholm/en/
[11] http://www.kunstverein-muenchen.de/en
[12] https://vanabbemuseum.nl/en/personen/charles-esche/
[13] https://hyperallergic.com/148889/ute-meta-bauers-laboratory-for-experimentation/
[14] https://www.goethe.de/en/kul/bku/20981544.html
[15] http://tohumagazine.com/he/article/%D7%A2%D7%93%D7%95%D7%AA-%D7%9E%D7%95%D7%9E%D7%97%D7%94-%D7%AA%D7%A6%D7%9C%D7%95%D7%9D-%D7%A9%D7%A0%D7%95%D

7%A6%D7%A8-%D7%91%D7%A9%D7%98%D7%97
[16] https://shiftyparadigms.wordpress.com/
[17] http://www.bard.edu/ccs/findingaids/index.html/mss.004/collabar.html
-[18] http://www.kunstverein-muenchen.de/de/programm/ausstellungen/20161823/2002/carey-young viral-marketing
[19] http://www.careyyoung.com/
[20] http://www.martharosler.net/projects/here.html
[21] http://museumarteutil.net/projects/mejor-vida-corp/
[22] http://museumarteutil.net/projects/project-row-houses/
[23] http://tohumagazine.com/he/file/therevolutionisus-careyyoungjpg
[24] https://tohumagazine.com/sites/default/files/The%2BRevolution%2Bis%2BUs%2B-%2BCarey%2B Young.jpg
[25] http://www.artandresearch.org.uk/v2n2/maharaj.html
[26] http://republicart.net/disc/publicum/marchart03_en.htm
[27] http://eipcp.net/transversal/0806/butler/en
[28] https://artreview.com/opinion/may_2017_opinion_jj_charlesworth_documenta/
-[29] http://www.art-agenda.com/reviews/we-come-bearing-gifts%E2%80%94iliana-fokianaki-and yanis-varoufakis-on-documenta-14-athens/
[30] https://frieze.com/article/get-real-0